



LM/kk

12.5.2005

Kaj/TSA

Kaupunginhallitus

Khs dnro	2005-738/582
Strn dnr	
Saap./Anl.	13-05-2005

LAUSUNTO DOCOMOMO SUOMI FINLAND RY:N TEKEMÄSTÄ RAKENNUSSUOJELUESITYKSESTÄ KOSKIEN 8. KAUPUNGINOSAN (KATAJANOKKA) KORTTELIN 142 TONTTIA 1

Kslk 2005-415, Khs 2005-738/582 11.4.2005

Suojeluesitys

Docomomo Suomi Finland ry esittää Uudenmaan ympäristökeskukselle Stora Enso Oyj:n pääkonttorin (ent. Enso Gutzeit, Kanavakatu 2, 8. kaupunginosa, Katajanokka, kortteli 142, tontti 1) suojelemista rakennussuojelulain nojalla. Yhdistys esittää myös, että Uudenmaan ympäristökeskus asettaisi kohteen toimenpidekieltoon, koska vireillä on joitakin perussparannushankkeita, jotka saattaisivat vaarantaa rakennuksen arkkitehtonisia ja kaupunkikuvallisia arvoja.

Yhdistys perustelee esitystään sillä, että kohde on valtakunnallisesti merkittävä sekä rakennustaiteellisten ansioidensa, kaupunkikuvallisen asemansa että kulttuuri- ja rakennushistoriallisten syiden takia. Kohde on yhdistyksen mukaan säilynyt harvinaisen hyvin alkuperäisasussaan, myös sisätilojensa osalta. Rakennus tulee Docomomo Suomi Finland ry:n mukaan suojella niin julkisivujensa kuin sisätilojensa osalta. Arvokaiden sisätilojen säilyminen voidaan yhdistyksen mukaan parhaiten turvata rakennussuojelulain nojalla.

Kaupunkisuunnitteluvirasto

Stora Enso Oyj:n pääkonttorirakennuksen suojeluarvo

Stora Enso Oyj:n (ent. Enso Gutzeit) pääkonttorirakennus on arkkitehti Alvar Aallon suunnittelema ja se on valmistunut vuonna 1961. Rakennus on merkittävä sekä arkkitehtonisesti, kulttuurihistoriallisesti että kaupunkikuvallisesti.

Pääkonttorirakennus marmorijulkisivuineen, kattoterasseineen ja arkaideineen edustaa yksityiskohtiaan myöten korkealaatuista arkkitehtuu-



LM/kk

12.5.2005

ria. Rakennushahmossa on muistuma italialaisesta renessanssipalatsista; Alvar Aallon sanotaan saaneen idean tähän rakennukseensa Venetsian Riva Degli Schiavoni -rantakadusta. Arkkitehtuuri on kuitenkin aikakaudelleen ominaisesti muodoiltaan pelkistettyä. Vastaavanlainen ankaran säännöllinen julkisivu toistuu monessa Alvar Aallon tämän kauden kohteessa. Rakennuksen julkisivumateriaali on italialaista Carraran marmoria. Italia oli Aallolle läpi hänen uransa erittäin tärkeä ja keskeinen inspiraation lähde. Siksi italialaisella marmorilla pääkonttorirakennuksen julkisivumateriaalina on erityisen suuri merkitys ja symboliarvo. Myös muut julkisivun materiaalit, kuten kupari ja tammiset ikkunanpuitteet, ilmaisevat rakennuksen arvokkuutta.

Rakennuksen interiööri, kiinteä sisustus sekä kalusteet ja valaisimet, joista monet on suunniteltu nimenomaan tätä rakennusta varten, muodostavat olennaisen osan rakennuksen arkkitehtonisesta arvosta. Pää-aula ja edustustilat, mutta yhtä hyvin myös normaalit toimistokerrokset, sisältävät monia erikoisia ja persoonallisia tilaratkaisuja. Sisätilat ovat poikkeuksellisen hyvin säilyneet lähes alkuperäisasussaan. Vastaavanlaisia ehyinä säilyneitä Alvar Aallon suunnittelemlia interiöörejä ei ole monia jäljellä.

Stora Enso Oyj:n pääkonttorirakennus kytkeytyy itsenäisenä monumenttina laajempaan kaupunkikuvalliseen yhteyteen ja liittyy rakennuskannaltaan hyvin monipuoliseen ympäristöön. Sillä on erityinen merkitys Katajanokan kaupunginosan porttina. Marmoripintaisena ja säännöllisen ruudukon muodostavine julkisivujaotteluineen pääkonttorirakennus muodostaa tietoisien kontrastin sen pohjoispuolella sijaitsevalle, Katajanokan korkeimmalla kalliolla sijaitsevalle punatiiliselle ja monimuotoiselle Uspenskin katedraalille (Aleksi Gornostajev, 1868) sekä länsi- ja pohjoisrannalla sijaitseville entisille makasiinirakennuksille (1867–1903, Th.Croll, P.Björkin, W.Aspelin). Pääkonttorirakennuksen kaakkoispuolella samassa korttelissa sijaitsee vaaleaksi maalattu entinen Rahapaja-rakennus (E. B. Lohrmann ja A. Boman, 1863 sekä Fl. Granholm 1870–luvun alku). Ulkoministeriön kehitysyhteistyö-talo (Olli-Pekka Jokela, 1993) liittyy muodoltaan ja väriltään Stora Enson pääkonttorirakennukseen. Pääkonttori, Rahapaja sekä Ulkoministeriön rakennus muodostavat korttelin pituisen monimuotoisen kokonaisuuden, joka julkisivurivi avautuu meren rannan suuntaan. Katajanokan sillan länsipuolella pääkonttorirakennuksen naapureina on arvokkaita hallintorakennuksia kuten Presidentinlinna (P.Granstedt, C.L.Engel, 1820) sekä Päävartio (arkkit. Kolezskij, 1840). Rakennus muodostaa päätteen Pohjoisesplanadin ja Kauppatorin ympäristön uusrenessanssi- ja empiretyylisten rakennusten reunustamalle katunäkymälle. Se näkyy kauas, aina Esplanadi-akselin toisessa päässä vastaavalla kohdalla si-



jaitsevaan Svenska Teaternin rakennukseen (G.Th.P. Chiewitz, N. Benois, 1860, 1866 sekä Olof Hansson, 1978) saakka. Lähiympäristön kohteista Presidentinlinna (sr- ja sk) ja Päävartio-rakennus (sr- ja sk) sekä entinen Rahapajan rakennus (sr-1) on suojeltu kaavamääräyksin.

Stora Enso Oyj:n pääkonttorirakennus kuuluu Katajanokan kaupungin-osaan, joka on valtakunnallisesti merkittävä kulttuurihistoriallinen ympäristökokonaisuus (Rakennettu ympäristö, valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt, Museoviraston rakennushistorian osaston julkaisu 16, 1993). Kaupunginosa on kokonaisuudessaan merkitty yleiskaava 2002:ssa kulttuurihistoriallisesti, rakennustaiteellisesti ja maisemakulttuurin kannalta merkittäväksi alueeksi, jota kehitetään siten, että sen arvot ja ominaisuudet säilyvät.

Alvar Aallon suunnitteleminen kohteiden kaavoitus- ja suojelutilanne

Kaupunkisuunnittelulautakunta päätti 16.11.2000 Alvar Aalto Säätiön kirjeen (12.6.2000) johdosta Alvar Aallon suunnitteleminen rakennusten ja suojelukohteisiin olennaisesti liittyvien rakennusten suojelusta asemakaavoin. Tämän jälkeen suojeluasemakaavoja on tehty vähitellen silloin, kun kohde on sijainnut alueella, jolla asemakaavan muutos on muutoin ollut ajankohtainen. Vuodesta 2005 Alvar Aallon suunnitteleminen kohteiden suojeluasemakaavojen tekeminen on sisällytetty kaupunkisuunnitteluviraston toimintasuunnitelmaan.

Helsingissä on yhteensä 18 Alvar Aallon suunnittelemaa rakennusta tai rakennuskokonaisuutta. Tällä hetkellä niistä on asemakaavalla suojeltu seitsemän. Ne ovat Alvar Aallon toimisto (1954–55/1962–63), Akateemisen kirjakaupan rakennus (1961/1962/1966–69), SYP:n pääkonttorin lisärakennus (1960–65), Sähkötalo (1965–75), Korvetintien kaksi asuintaloa (1942, 1948) sekä ravintola Savoy'n sisustus (1937, Aino Aallon osuus myös huomattava). Rakennussuojelulain nojalla on suojeltu neljä kohdetta: Rautatalo (1951/1952–58), Kulttuuritalo (1952–60), Alvar Aallon oma talo (1934–36) sekä Finlandia-talo (1962–55/1971–76). Loput, vielä suojelua vailla olevat kohteet ovat rakennuskiellossa. Ne ovat Stora Enso Oyj:n pääkonttorin (1959–61) lisäksi Erottajan paviljonki (1941/1950–51), Insinööritalo (1948–53), Kansaneläkelaitos (1948/1953–57), entiset Kansaneläkelaitoksen henkilökunnan asuintalot (1952–54), Talo Hirvonen (1953–55) sekä Stora Enso Oyj:n klubirakennus ja sauna (1951–52). Näille seitsemälle kohteelle tullaan laatimaan suojelukaava lähivuosina.



LM/kk

12.5.2005

Vireillä oleva asemakaavan muutos

Stora Enso Oyj:n pääkonttorirakennuksen tontilla on voimassa 11.10.2006 saakka maankäyttö- ja rakennuslain mukainen rakennuskielto asemakaavan muuttamiseksi. Asemakaavan muutoksen tekeminen on käynnistynyt keväällä 2005. Asemakaavan muutoksen vireilletulosta on ilmoitettu osallisille kaupunkisuunnitteluviraston asemakaav-osaston kirjeellä, jonka mukana lähetettiin osallistumis- ja arviointisuunnitelma (päiväty 18.3.2005) sekä asemakaavan muutosluonnos. Osallistuminen ja vuorovaikutus on järjestetty osallistumis- ja arviointisuunnitelman mukaisesti. Asemakaavan muutosluonnos on ollut nähtävänä kaupunkisuunnitteluvirastossa 29.3.–15.4.2005.

Voimassa olevan, 21.5.1960 vahvistetun asemakaavan mukaan alue on liikerakennuksen korttelialuetta (AL). Asemakaavan muutosluonnoksessa tontin käyttötarkoitus säilyy ennallaan, mutta kaavassa käytetty merkintä (AL) on muutettu toimistorakennusten korttelialueeksi (KT). Rakennukselle on merkitty rakennusala, kerrosala ja kerrosluvut olemassa olevan tilanteen mukaan.

Tontilla oleva rakennus on kaavaluonnoksessa määrätty suojeltavaksi merkinnällä sr-1 rakennustaiteellisesti, kaupunkikuvallisesti ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaana. Kaavamääräyksen mukaan "Rakennusta ei saa purkaa eikä siinä saa tehdä sellaisia korjaus- ja muutostöitä, jotka tarvelevät rakennuksen, sen julkisivujen, vesikaton tai sisätilojen rakennustaiteellista, kaupunkikuvallista tai kulttuurihistoriallista arvoa tai luonnetta. Mikäli rakennuksessa on aikaisemmin suoritettu tällaisia toimenpiteitä, on ne korjaus- ja muutostöiden yhteydessä pyrittävä korjaamaan rakennuksen arvon edellyttämällä tavalla." Julkisivumateriaalin tulee olla valkoista marmoria. Myös sisätilojen suojelusta on tarkoitus antaa kaavamääräyksiä.

Rakennuksen omistaja, Kiinteistösaakeyhtiö Katajanokan Kanavaranta 1 pitää kaavaluonnoksessa esitettyä rakennuksen käyttötarkoitusta kuvaavaa KT-kaavamerkintää sopimattomana ja vastustaa sekä ehdotonta julkisivumateriaalin valkoisuusvaatimusta että ehdotonta marmorivaatimusta. Kaavassa tulisi omistajan mielestä mahdollistaa varsinaisten konttorikerrosten joustava käyttö. Omistaja pitää oikeudenmukaisena suojelua rakennussuojelulain nojalla, koska tällöin omistajalle voitaisiin myöntää asianmukaiset korvaukset.

Helsingin kaupunginmuseo pitää perusteltuna rakennukselle esitettyä sr-1 -merkintää, jolla suojellaan rakennuksen sisätilat rakenteineen, yksityiskohtineen, kiinteine sisutuksineen ja valaisimineen sekä ulkoasu



LM/kk

12.5.2005

valkoinen julkisivumarmori erikseen mainittuna. Kaupunginmuseo puoltaa asemakaavan eteenpäin viemistä ja esittää, että kohteesta teetettäisiin rakennushistorian selvitys.

Museoviraston mielestä suojelun kattavuus on sinänsä perusteltua, myös sen ulottaminen sisätiloihin. Museovirasto ei kuitenkaan ota vielä yksilöidysti kantaa suojelun sisältöön, koska prosessi mahdollisesta rakennussuojelulain nojalla suojelusta on kesken. Museovirasto kritisoi myös kaavaprosessin aiottua nopeaa aikataulua ja esittää, että omistaja konsultteineen, kaupungin edustajia, Museovirasto, Alvar Aalto Säätiö, ympäristöministeriö, VTT ja ehkä muitakin tahoja kootaan analysoimaan ja ratkomaan suojelutarpeita ja niiden toteutustapoja.

Julkisivujen korjaussuunnitelmat

Pääkonttorirakennuksen marmoriset julkisivut ovat huonossa kunnossa ja niiden uusiminen on ajankohtaista. Stora Enso Oyj on jättänyt rakennusvalvontavirastoon poikkeamishakemuksen (4.3.2005) rakennuksen julkisivumateriaalin vaihtamiseksi harmaiksi puolikiiltäviksi graniittilevyiksi. Poikkeamishakemusta on käsitelty kaupunkikuvaneuvottelukunnan kokouksessa 16.3.2005. Kaupunkikuvaneuvottelukunta ei puoltanut hakemusta. Poikkeamishakemus on lähetetty kaupunkisuunnitteluvirastoon lausuntoa varten.

Johtopäätökset

Stora Enso Oyj:n pääkonttorirakennusta koskevan, vireillä olevan asemakaavanmuutoksen suojelumääräys tähtää kohteen mahdollisimman laajaan suojeluun. Kaupunkisuunnitteluvirasto katsoo, että asemakaavalla ei kuitenkaan kyetä suojelemaan riittävän kattavasti kaikkia rakennuksen yksityiskohtia, marmorilaadun eksakteja ominaisuuksia eikä varsinkaan sen arvokkaita sisätiloja. Niiden säilymisen turvaa parhaiten rakennussuojelulain mahdollistama menettely, jonka yhteydessä laaditaan yksilöidyt, rakennusosia ja detaljeja koskevat suojelutavoitteet. Asemakaavan suojelumääräys ja rakennussuojelulain nojalla laaditut määräykset täydentävät siten toisiaan ja luovat yhdessä edellytykset rakennuskokonaisuuden arvojen säilymiselle.

Kaupunkisuunnitteluvirasto puoltaa Docomomo Suomi Finland ry:n tekemää esitystä Stora Enso Oyj:n pääkonttorin (ent. Enso Gutzeit) suojelemiseksi rakennussuojelulain nojalla.